

Парламентське дослідження
щодо оцінки проекту Закону України «Про медіа»
(реєстр. № 2693-д від 02.07.2020 р.) відповідним положенням законодавства
країн-членів Європейського Союзу в означеній сфері

Вступна частина. Порівняння зарубіжного досвіду законодавчого регулювання будь-якої сфери, в тому числі медіа, із чинним українським законодавством доцільно здійснювати, на нашу думку, з урахуванням сучасного контексту суспільних відносин в Україні, зокрема вагомістю засобів масової інформації як інструментів гібридної складової російсько-українського збройного конфлікту. Крім того, доцільно брати до уваги перебування України на етапі суспільної трансформації та становлення громадянського суспільства, що зумовлює, на нашу думку, релевантність обрання для дослідження з означеного питання держав Центральної та Східної Європи і «пострадянського простору», яким притаманні доволі схожі тенденції суспільного розвитку. Також важливим критерієм є наявність або комплексного законодавчого акта про медіа, або внесення суттєвих змін протягом останніх років до чинного профільного законодавства. Тому розглядалися Закон Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення», що був модернізований у грудні 2020 року, Закон Словацької Республіки «Про медіа-послуги» 2022 року, Закон Естонської Республіки «Про медіа-послуги» також 2022 року.

Основна частина. Доцільно зазначити щодо наявності тенденції модернізації законодавчого забезпечення функціонування засобів масової інформації в державах-членах Європейського Союзу, в процесі якої до національного законодавства інкорпорується положення насамперед Директиви про аудіовізуальні медіапослуги 2010/13/ЄС (далі – Директива)¹, що зумовлює внесення суттєвих змін до чинних законів, що врегульовують функціонування радіо та телебачення. У деяких державах розробляються та приймаються абсолютно нові законодавчі акти, що мають комплексний характер.

Слід зауважити, що законодавчим актам, які регулюють сферу медіа, зазвичай, притаманні: значний обсяг; багаторівнева структура акта та його статей; деталізація при визначенні термінів, компетенції органу державного регулювання сфери медіа та суб'єктів медіа. Навіть огляд структур Проекту Закону України «Про медіа» (далі – законопроект) та чинних законів Болгарії², Словаччини³, Естонії⁴ дає підстави зазначити спільне та розбіжне у підходах щодо регулювання відповідних суспільних відносин. Так, закони названих

¹ Consolidated text: Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) (codified version) (Text with EEA relevance)Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0013-20181218>

² Закон за радиото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

³ ZÁKON z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801#>

⁴ Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

держав і законопроект містять розділи, що мають схожі предмети регулювання: про державний контроль у сфері медіа; ліцензування та реєстрація; відповідальність за порушення законодавства (Болгарія, Словаччина, Естонія). Разом із тим, варто зазначити щодо певної різниці в підході до регулювання відносин у сфері медіа. Так, у законодавчих актах статті, що унормовують рекламу (Болгарія, Словаччина, Естонія), мультимодальний підхід щодо надання медіа-послуг, захист людської гідності та людяності та захист неповнолітніх, громадські ЗМІ, публічне виконання музичних творів (Словаччина), підвищення медіакомпетентності (Естонія) об'єднано у спеціальні частини. Водночас, у законопроекті означені положення не набули такого акцентування, однак знайшли відображення у певних статтях. Окрім того, законопроект, у порівнянні з названими актами, має дещо ширший предмет регулювання, оскільки пропонується унормування діяльності друкованих медіа. Також доцільно зауважити щодо одного з розділів законопроекту, наявність якого зумовлено саме російсько-українським збройним конфліктом. Маємо на увазі розділ IX під назвою «Обмеження, пов'язані зі збройною агресією», що має тимчасовий характер.

Кодекси створення та поширення інформації задля сприяння співрегулюванню та саморегулюванню. Статтею 95 законопроекту пропонується детальне визначення процедури розроблення та ухвалення кодексів (правил) створення та поширення інформації, для якої законодавством передбачено регулювання змісту⁵. При цьому суб'єкти у сфері медіа на добровільній основі повинні їх дотримуватися, а Національна рада як суб'єкт державного регулювання має визнати, що відповідні вимоги є достатніми для забезпечення суспільних інтересів (стаття 92)⁶.

Положеннями статті 127 Закону Словацької Республіки «Про медіа-послуги» визначено механізм саморегуляції у медіа та акцентовано на кодексі як саморегулюючій системі правил поведінки у сфері реклами алкогольних напоїв у всіх ЗМІ та у програмах для дітей – продуктів харчування і напоїв⁷.

Законом Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення» визначено потребу заохочення саморегулювання та спільного регулювання через запровадження кодексів поведінки та стандартів⁸. Варто зауважити, що таку практику рекомендовано поширювати у разі доречності та доцільності з дотриманням певних вимог: набути/отримати широке визнання серед основних зацікавлених сторін; містити чітко й однозначно визначені цілі; забезпечити механізм регулярного, прозорого та незалежного моніторингу та періодичного оцінювання поставлених цілей, а також ефективного дотримання кодексів та стандартів, зокрема через внесення змін та запровадження пропорційних

⁵ Проект Закону Про медіа. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3115>

⁶ Там само.

⁷ ZÁKON z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801#>

⁸ Стаття 46. Закон за радиото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

санкцій. Слід наголосити, що означені положення є результатом імплементації норми, яка міститься у статті 4а Директиви⁹.

Законом Естонської Республіки «Про медіа-послуги» встановлено, що працівники сфери медіа-послуг укладають/розробляють кодекси поведінки за власною ініціативою¹⁰.

Інформація щодо бенефіціарних власників. Законопроект пропонується на суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа, провайдерів аудіовізуальних сервісів та постачальників електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра¹¹ покласти зобов'язання, зокрема, щодо розміщення актуальних відомостей про структуру власності на своєму вебсайті (в разі його наявності) (пункт 2 частини першої статті 26) та подання Національній раді відомостей про структуру власності (частина перша статті 35). Відтак, споживачі медіа-послуг можуть ознайомитися з інформацією щодо бенефіціарних власників названих суб'єктів на їхніх вебсайтах, у разі їх наявності, а також на вебсайті Національної ради, що надає безоплатний цілодобовий доступ до Реєстру суб'єктів у сфері медіа (частина восьма статті 68).

Водночас, Законом Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення», з урахуванням положень статті 5 Директиви, передбачено включення посилань на інформацію про структуру власності та фактичних власників провайдерів медіа-послуг до реєстрів Ради з питань електронних медіа (стаття 7)¹². Варто звернути увагу на акцент у Законі Словацької Республіки «Про медіа-послуги» щодо характеру доступу громадськості до інформації, зокрема про структуру власності та кінцевого користувача переваг мовника: легкий, прямий та постійний (параграф 20)¹³. Згідно з параграфом 16 Закону Естонської Республіки «Про медіа-послуги» провайдер медіа-послуги має розмістити на веб сайті у зрозумілому та постійно доступному форматі інформацію про структуру власності, зокрема фактичного бенефіціара: прізвище, ім'я, по батькові, ідентифікаційний номер, а у разі його відсутності – дату та місце народження і країну проживання, а також інформацію про спосіб здійснення перевірки цієї особи¹⁴. Доречно зазначити щодо детальності інформації про структуру власності, яку зобов'язаний оприлюднювати провайдер медіа-послуги в Естонії.

Захист споживачів. Можемо зазначити про наявність як спільного, так і розбіжного у методологічних підходах щодо унормування / регулювання / регламентування захисту прав користувачів медіа-

⁹ Див.: стаття 4а. Consolidated text: Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) (codified version) (Text with EEA relevance)Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0013-20181218>

¹⁰ Див.: стаття 22. Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

¹¹ Крім суб'єктів, які здійснюють діяльність як фізичні особи – підприємці.

¹² Закон за радиото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

¹³ ZÁKON z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801#>

¹⁴ Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

послуг. Спільним є виокремлення двох категорій/груп осіб, захист яких передбачено спеціальними положеннями: дітей/неповнолітніх та осіб з інвалідністю (Україна) / осіб з обмеженими можливостями (Естонія) / осіб з вадами зору чи слуху (Болгарія, Словацька Республіка). Щодо відмінностей зазначимо таке. Відповідні статті групують/об'єднують у спеціальну частину законодавчого акта. Наприклад, у Законі Словацької Республіки «Про медіа-послуги» це: частина восьма «Мультимедіальний підхід»; частина дев'ята «Захист людської гідності та людяності та захист неповнолітніх». В аудіовізуальному Законі Румунії: розділ III² «Захист неповнолітніх»; розділ III⁴ «Надання доступу до аудіовізуальних медіа-сервісів людям з обмеженими можливостями»¹⁵. Доречно зазначити про практику виокремлення також інших груп споживачів медіа-контенту, які потребують спеціального захисту, наприклад у аудіовізуальному Законі Румунії – розділ III⁵ «Захист жертв домашнього насильства». Водночас, поширеним є їхнє розміщення у розділах, якими закріплюється статус суб'єктів відносин у сфері медіа. Наприклад: у законопроекті – розділ IV «Вимоги до змісту інформації та організації надання медіа-сервісів»; у Законі Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення» – розділ II «Положення, що застосовуються до медіа-сервісів» та розділ III «Положення, що застосовуються до послуг платформи для обміну відео»; у Законі Естонської Республіки «Про медіа-послуги» – розділ про принципи роботи провайдера медіа-послуг та оператора платформи обміну відео.

Як законопроектом, так законами, що аналізувалися, значну увагу приділено запровадженню механізму захисту прав дітей¹⁶. Зокрема, детально перелічено види інформації, поширення якої обмежується, оскільки вона може завдати значної шкоди фізичному, психічному або моральному розвитку дітей (стаття 42 законопроекту); запроваджено Кодекс поведінки, який містить заходи щодо оцінки, позначення та обмеження доступу до мовлення, яке є несприятливим або створює ризик шкоди для фізичного, психічного, морального та/або соціального розвитку дітей (статті 17а, 19д Закону Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення») та Кодекс трансляції аудіовізуальних комерційних повідомлень у дитячих програмах і у відеороликах для дітей, які створено користувачами (19, 19¹, 19², 27 Закону Естонської Республіки «Про медіа-послуги»), забезпечено захист персональних даних дітей (частина 9 статті 19д Закону Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення», стаття 19² Закону Естонської Республіки «Про медіа-послуги»). При цьому у Законі Словацької Республіки «Про медіа-послуги» відповідні статті виокремлено у спеціальні частини: у розділі про платформи для обміну відео їх розміщено під рубрикою/заголовком «Захист громадськості», а розділ дев'ятий присвячено захисту людської гідності та людяності і захисту неповнолітніх.

¹⁵ LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>.

¹⁶ Див.: стаття 42 (Проект Закону Про медіа. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3115>; статті 17а, 19д (Закон за радіото и телевизията). URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>); статті 19, 19¹, 19², 27 (Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

Захист медіа-прав осіб з інвалідністю найдетальніше врегульовано у Словаччині. На період з 1 серпня 2022 року до 31 грудня 2026 року Законом «Про медіа-послуги» встановлено графік збільшення серед усіх програм, що транслюються суспільним мовником, частки тих, що супроводжуються субтитрами або перекладаються словацькою мовою жестів – до 90 %, а частки тих, що супроводжуються голосовими коментарями для незрячих – до 45 % (стаття 239). При цьому для новинних програм визначено спеціальні та суттєво менші квоти. Законом Естонської Республіки «Про медіа-послуги» встановлено загальні вимоги щодо надання доступу особам з обмеженими можливостями до аудіовізуальних медіасервісів та передбачено їхню конкретизацію у підзаконному нормативному акті/наказі профільного міністра (стаття 23). Законом Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення», зокрема, надано перелік засобів забезпечення доступності контенту аудіовізуальних медіасервісів для осіб з вадами зору або слуху, закріплено обов'язок провайдерів медіа-послуг надавати Раді з електронних медіа плани заходів з постійного і поступового підвищення доступності надаваних ними послуг для осіб з інвалідністю на трирічний період та щорічних звітів про їх виконання, а також обов'язок Болгарського національного телебачення у часовий проміжок з 19:00 до 23:30 транслювати принаймні один з випусків новин у супроводі перекладу болгарською мовою жестів (стаття 8а). При цьому інші конкретні зобов'язання Болгарського національного радіо і Болгарського національного телебачення щодо доступності змісту послуг, які вони надають, визначаються в їх ліцензіях. Натомість, у законопроекті йдеться лише про: право кожного користувача направляти звернення щодо доступності для осіб з інвалідністю сервісів, що надають суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа (пункт 4 частини першої статті 49); розроблення та затвердження Національною радою спільно з органом спільного регулювання плану дій щодо забезпечення доступності для осіб з інвалідністю сервісів (пункт 50 частини першої статті 90, частина десять статті 92); зобов'язання суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа (крім суб'єктів у сфері аудіальних медіа) кожні три роки подавати Національній раді звіт щодо забезпечення доступності своїх сервісів для названої групи осіб (частина друга статті 49).

Питання захисту всіх громадян як користувачів медіа послуг законопроектом пропонується врегулювати шляхом встановлення заборони поширення на території України в медіа та на платформах спільного доступу до відео, зокрема: висловлювань, що розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб чи їх груп за національною, расовою чи релігійною ознакою; висловлювань, що підбурюють до дискримінації чи утисків щодо окремих осіб та їх груп на основі етнічного походження, громадянства, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, фізичних вад, стану здоров'я або за іншою ознакою; пропаганди вживання наркотичних засобів, психотропних речовин; інструкцій або порад щодо виготовлення, придбання або використання вибухових, наркотичних чи психотропних речовин (пункти 2, 3, 7, 9 частини першої статті 36).

Варто наголосити, що у проаналізованих законодавчих актах містяться положення, які за змістом певною мірою відповідають положенням статті 36 «Обмеження щодо змісту інформації» законопроекту (див.: статті 17, 19д Закону Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення»). Разом із тим, у статті 19д Закону Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення» акцентується саме на захисті громадян/аудиторії, а обмеження поширення інформації є лише належний законодавчим інструментом захисту. Такий підхід щодо захисту всіх громадян як користувачів медіа послуг використано і в законодавчому регулюванні інших держав. В Естонії захист споживачів здійснюється через заборону для провайдера медіа послуг та оператора платформи обміну відео вчиняти дії з поширення певної інформації (статті 19, 19¹). У Болгарії – в контексті визначення неприйняттого змісту медіа послуг (частина перша статті 8), принципів діяльності провайдерів медіа послуг (частина перша статті 10) та їх відповідальності за зміст медіа послуг (частини перша, друга статті 17). Разом з тим, у Законі Словацької Республіки «Про медіа-послуги» відповідні статті виокремлено у спеціальні частини: у розділі про платформи для обміну відео їх розміщено під рубрикою/заголовком «Захист громадськості», а розділ дев'ятий цілком присвячено захисту людської гідності та людяності і захисту неповнолітніх, що доречно, на нашу думку, трактувати як пріоритет людиноцентристського підходу у процесі розробки та прийняття зазначеного Закону навіть на рівні структурування його тексту та формулювання назв статей.

Медіаграмотність. Можемо говорити про принципову подібність підходів щодо законодавчого регулювання засад державної політики з медіаграмотності в Україні, Болгарії, Словаччині та Естонії. Проаналізовані законодавчі акти та законопроект визначають термінологію, встановлюють суб'єкти державної політики тощо. Так, законопроектом пропонується включити до національного законодавства термін «медіаграмотності» (стаття 1) у редакції, що міститься у Директиві¹⁷. До речі, такий підхід використано і в Естонії¹⁸. Суб'єктами розроблення та впровадження державної політики з підвищення медіаграмотності як законопроектом (пункт 59 частини першої статті 90), так і Законом Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення» (стаття 33а) визначено не лише органи державної влади, регулятора у сфері медіа, органи місцевого самоврядування, а й освітні та наукові установи, провайдерів медіа-послуг, споживачів, громадські об'єднання.

Право на відповідь та спростування. Насамперед, доречно звернути увагу на використання різної термінології для визначення такого права: Україна – право на відповідь та спростування, Болгарія – право на відповідь, Словаччина – право на додаткове повідомлення, Естонія – право на заперечення / спростування. Як законопроектом, так і законами, що

¹⁷ «Медіаграмотність» означає навички, знання та розуміння, які дозволяють споживачам ефективно та безпечно використовувати медіа. Див. пункт 47 преамбули Директиви. Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) (Codified version) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010L0013>

¹⁸ Див.: 53² Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

розглядалися, визначаються підстави щодо реалізації права вимагати спростування недостовірної інформації або права на відповідь, строки подання фізичною/юридичною особою відповідного звернення та поширення суб'єктом у сфері медіа спростування/відповіді, підстави щодо відмови суб'єкта у сфері медіа поширити спростування/відповідь¹⁹. Водночас, у відповідних статтях містяться й інші положення, зокрема щодо: змісту заяви про спростування/відповідь (законопроект, Закон Словаччини «Про медіа-послуги»); обсягу спростування/відповіді (законопроект, профільні Закони Словаччини та Болгарії).

Регламентування формування та діяльності Регулятора у сфері медіа.

Законопроект та законами, що розглядалися, визначено один (Україна, Болгарія, Естонія²⁰) чи декілька (Словаччина²¹) органів, що здійснюють регулювання, нагляд та контроль у сфері медіа (далі – Регулятор). При цьому діяльність Регулятора в Естонії здійснюється не лише відповідно до Закону «Про медіа-послуги», а також прийнятих на його основі інших законів. Зазвичай склад таких органів становить непарну кількість членів: Болгарія (5), Словаччина (9). Утім, законопроект пропонується парна кількість членів Національної ради (8). Процедуру обрання складу Регулятора зумовлено формою державного правління. Наприклад, у Словаччині, яка є парламентською республікою, склад Регулятора призначає та звільняє парламент після публічних слухань кандидатів від професійних установ та громадських об'єднань у сфері ЗМІ, культури, науки та освіти, спорту, зареєстрованих релігійних організацій, а також громадських об'єднань осіб з обмеженими можливостями (стаття 114)²². Водночас, у Болгарії, також парламентській республіці, три члени обираються парламентом і два призначаються Президентом Республіки (стаття 24)²³. Для членів Регулятора не лише під час перебування на посаді, а також протягом певного часу після припинення повноважень подекуди встановлено заборону на певні види діяльності (Болгарія)²⁴.

Особливий інтерес становить законодавче забезпечення незалежності, неупередженості та прозорості діяльності Регулятора. Наприклад, у Болгарії для членів такого органу встановлено обов'язок подання декларацій про: 1) підтвердження своєї відповідності законодавчим вимогам перед вступом на посаду, 2) наявність особистого інтересу/конфлікту інтересів, а також у разі,

¹⁹ Див.: стаття 43 Проекту Закону Про медіа. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3115>; статті 212–214 LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>; статті 18, 17а, 19д Закону за радіото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>; стаття 20 Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

²⁰ Рада з питань електронних медіа/Съветът за електронни медии (стаття 20 Закон за радіото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>); Управління захисту прав споживачів та технічного нагляду / Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet: стаття 54 Meediateenuste seadus. Vastu võetud 16.12.2010. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

²¹ Див.: стаття 132 LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>

²² LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>

²³ Закон за радіото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

²⁴ Стаття 27. Закон за радіото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

якщо вони або члени їхніх сімей, а також економічно пов'язані з ними особи надають медіа-послуги; є членами органів нагляду або управління провайдерів медіа-послуг або підприємств, що надають послуги електронного зв'язку, або юридичних осіб у сфері рекламної діяльності. Окрім того, під час процесу прийняття будь-якого рішення, член Регулятора, який має особистий інтерес, зобов'язаний оголосити про це і не брати участі в обговоренні та голосуванні (стаття 28а). Також передбачено право оскарження в адміністративному порядку рішення, що ухвалювалося з порушенням означених правил (стаття 28а).

Варто зазначити щодо наявності вичерпного переліку повноважень Регулятора, встановлених профільними законами Болгарії (статті 32–33а) та Словаччини (статті 109-110) та щодо дотримання іншого підходу, передбаченого законопроектом. Так, відповідно до пункту 60 частини першої статті 90 зазначено, що Національна рада також здійснює інші повноваження, передбачені законами України. Становить інтерес передбачена профільним законом Словаччини контрольна закупівля медіа-послуги, що здійснюють уповноважені співробітники Регулятора з дотриманням режиму секретності, що має, на нашу думку, потенціал підвищення ефективності нагляду та контролю за дотриманням законодавства у сфері медіа (стаття 133)²⁵.

Також можемо говорити про певні особливості щодо законодавчого забезпечення відкритості/публічності та прозорості засідань Регулятора та ухвалених ними рішень в Україні та інших країнах, чий досвід розглядався. Так, у Болгарії, згідно з частиною другою статті 35 Закону «Про радіо та телебачення», Регулятор може проводити закриті засідання з окремих питань порядку денного, якщо рішення потребує обговорення охоронюваної законом інформації, а законопроектом пропонується передбачити відповідний режим засідання Регламентом Регулятора (частина тринадцята статті 86). Законопроектом пропонується встановити п'ять днів для підписання протоколу засідання та один місяць із дня підписання для його оприлюднення (частини одинадцята, дванадцята статті 86). Разом із тим, відповідно до частини третьої статті 35 профільного Закону Республіки Болгарія Регулятор публічно оголошує рішення, прийняті у зв'язку з виконанням своїх повноважень, а протоколи засідань оприлюднюються на його сайті протягом трьох днів. Становить інтерес практика підготовки та публікації Регулятором щомісячного інформаційного бюлетеня, в якому містяться прийняті рішення та актуальні статті з проблем аудіовізуальної культури, результати моніторингу провайдерів медіа-послуг, а також опитування громадської думки, проведені на замовлення Регулятора (частина друга статті 39 Закону «Про радіо та телебачення»). Водночас профільним законом Словаччини встановлено, як пропонується і законопроектом, п'ять робочих днів для оприлюднення протоколу засідання Регулятора на його вебсайті (частина перша статті 120)²⁶. При цьому не підлягає

²⁵ LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>.

²⁶ LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/214210>

оприлюдненню інформація, що охороняється спеціальними правовими актами (частина друга статті 120).

Використання державної мови, мов національних меншин та інших мов у медіа. Законопроектом чітко визначено порядок використання державної та інших мов у сфері аудіовізуальних та інших медіа (статті 40, 41)²⁷. У Болгарії законодавчо закріплено трансляцію програм державною мовою²⁸. Водночас інші мови можуть використовуватися для деяких програм та передач, якщо вони поширюються з метою навчання, призначені для громадян Болгарії, для яких болгарська мова не є рідною, або для слухачів/глядачів за кордоном, або транслюються іноземними радіо та телебаченням (стаття 12)²⁹. У Словаччині Законом «Про медіа-послуги» детально визначено порядок використання тієї чи іншої мови під час надання медіа-послуг. Так, законодавчий механізм виконання мовником покладеного на нього обов'язку із забезпечення використання державної мови, мов національних меншин та інших мов визначено, зокрема змінами до Закону Словацької Республіки «Про медіа-послуги», що встановлюють квоти на програми для національних меншин та етнічних груп мовами національних меншин та етнічних груп, які проживають на території Словацької Республіки (частина четверта статті 20)³⁰. Маємо зазначити про наявність законодавчого закріплення квотування і на словацькі музичні твори при здійсненні радіомовлення та доволі детального регламентування порядку його застосування: визначено обсяги трансляції означеного контенту та відповідні винятки, зміст та строки надання інформації про дотримання законодавчо встановленої частки трансляції словацьких музичних творів (частина четверта статті 20, статті 215-217)³¹.

Висновки. Національне медіазаконодавство держав-членів Європейського Союзу, зокрема Болгарії, Словаччини, Естонії, базується на положеннях Директиви про аудіовізуальні медіа-послуги 2010/13/ЄС.

Про наявність спільного та відмінного у підходах щодо регулювання суспільних відносин у сфері медіа доречно зазначити навіть на підставі огляду структур законопроекту та законів, що аналізувалися. Так, через об'єднання положень щодо реклами (Закон Республіки Болгарія «Про радіо та телебачення», Закон Словацької Республіки «Про медіа-послуги», Закон Естонської Республіки «Про медіа-послуги»), мультимодального підходу з надання медіа-послуг, захисту людської гідності та людяності та захисту неповнолітніх, громадських ЗМІ, публічного виконання музичних творів (Закон Словацької Республіки «Про медіа-послуги»), підвищення медіакомпетентності (Закон Естонської Республіки «Про медіа-послуги») у спеціальні частини законодавець акцентує на суспільно

²⁷ Проект Закону Про медіа. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3115>

²⁸ Закон за радиото и телевизията. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>

²⁹ Там само.

³⁰ Див.: Čl. VII Третьої глави Прикінцевих положень Закону про медіа-послуги. ZÁKON z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801>

³¹ ZÁKON z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). URL: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801>

вагомих питаннях у сфері медіа. Разом із тим, у законопроекті ці положення не набули такого акцентування, однак знайшли відображення у певних статтях.

Під час порівняльного аналізу проекту Закону України «Про медіа» та чинних профільних законодавчих актів названих держав-членів ЄС фокусували особливу увагу на тих статтях, що інкорпорують засадничі положення Директиви про аудіовізуальні медіапослуги 2010/13/ЄС, або ставали предметом дискусії експертів, медіа-правників та громадськості³². Маємо на увазі запровадження кодексів створення та поширення інформації задля сприяння співрегулюванню та саморегулюванню, регламентування порядку оприлюднення інформації щодо бенефіціарних власників суб'єктів медіа, забезпечення захисту споживачів, визначення основ державної політики з медіаграмотності, забезпечення права на відповідь та спростування, регламентування формування та діяльності Регулятора у сфері медіа, унормування використання державної мови, мов національних меншин та інших мов у медіа.

За результатами вивчення текстів означених законодавчих актів та положень законопроекту можемо відзначити наявність спільних підходів щодо регулювання більшості названих аспектів суспільних відносин у сфері медіа. Утім, звертаємо увагу і на певні відмінності щодо регулювання захисту споживачів, формування та діяльності Регулятора, використання державної мови, мов національних меншин та інших мов у сфері аудіовізуальних та інших медіа.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

³² Див. наприклад: Висновок ГНЕУ на Проект Закону України «Про медіа». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1451656>; Бурмагін: У багатьох країнах Європи повноваження регулятора значно серйозніші. URL: <https://detector.media/infospace/article/203025/2022-09-21-burmagin-u-bagatokh-krainakh-ievropu-povnovazhennya-regulyatora-znachno-seryoznishi/>; Тапас Шамайда. Закон про медіа: змінити не можна завалити. URL: <https://detector.media/blogs/article/202461/2022-09-02-zakon-pro-media-zminyty-ne-mozhna-zavalaty/>